



Fingon lausunto ympäristövaliokunnalle

Asia: U-kirjelmä Euroopan komission Omnibus I -ehdotuksesta, U 13/2025 vp

5.5.2025

Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry kiittää mahdollisuudesta lausua ympäristövaliokunnalle komission Omnibus I -esitystä koskevasta valtioneuvoston U-kirjelmästä¹. Lausumme yritys vastuudirektiiviin (Corporate Sustainability Due Diligence Directive, CSDDD) esitetyistä muutoksista.

Lausunnon sisältö:

- Fingon suositukset ympäristövaliokunnalle
- Yleisesti Omnibus I -ehdotuksesta
- Yritysten toimintaketjun rajaaminen
- Ilmastotoimien toteutus
- Siviilioikeudellisen vastuun poisto

Fingon suositukset ympäristövaliokunnalle

Ympäristövaliokunnan tulisi yritys vastuudirektiivin osalta suhtautua kaiken kaikkiaan kielteisesti Omnibus I -ehdotukseen. Valiokunnan tulisi todeta kannassaan, että Suomen tulee vaikuttaa siihen, että yritys vastuudirektiivin alkuperäisistä tavoitteista ja vaikuttavuudesta pidetään kiinni sekä nostaa esiin etenkin seuraavia huomioita: yritysten tulee paitsi laatia myös toteuttaa ilmastosiirtymäsuunnitelmat; yritys vastuudirektiivin siviilioikeudellista vastuuta koskevia säännöksiä ei ole tarpeen muuttaa; vastuullisesti toimivien yritysten asemaa ei tule heikentää; kansainvälisten vastuullisuussuunnitelmien noudattamista tulee vaalia sekä huolehtia siitä, että yritys vastuudirektiivissä säilytetään soveltamisalaan kuuluvien yritysten koko toimintaketjun kattava riskiperustainen lähestymistapa ja varmistetaan tuki tuotantoketjujen haavoittuvassa asemassa oleville viljelijöille, työntekijöille ja pk-yrityksille.

¹ Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi direktiivien 2006/43/EY, 2013/34/EU, (EU) 2022/2464 ja (EU) 2024/1760 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse tietyistä yritysten kestävyysraportointia ja huolellisuusvelvoitetta koskevista vaatimuksista (COM(2025) 81 final) ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU) 2023/956 muuttamisesta rajalle perustetun hiilidioksidipäästöjen säätömekanismin yksinkertaistamisen ja vahvistamisen osalta (COM(2025) 87 final) <https://www.eduskunta.fi/pdf/U+13/2025?lang=fi>

Yleisiä huomioita Omnibus I -ehdotuksesta

Yritysvastuudirektiivi astui voimaan 25.7.2024². Sen hyväksyminen oli **globaalisti merkittävä saavutus. Se asettaa ensimmäistä kertaa suurille yrityksille velvollisuuden kunnioittaa ihmisoikeuksia ja ympäristöä**, selvittää tuotantoketjunsä ihmisoikeus- ja ympäristöriskit ja puuttua niihin asianmukaisesti. Koko toimintaketjuun ulottuva huolellisuusvelvoite perustuu YK:ssa ja OECD:ssa vuonna 2011 määriteltyihin yritysvastuun kansainvälisiin standardeihin.

Jäsenmaille annettiin kaksi vuotta aikaa saattaa uudet säännöt kansalliseen lainsäädäntöön. Komissio kuitenkin ilmoitti yllättäen marraskuussa 2024 käynnistävänsä Omnibus I -hankkeen yritysvastuusäätelyn keventämiseksi ja julkaisi ehdotuksensa sisällön 26.2.2025. Valtioneuvosto esittää tuoreessa U-kirjelmässään kantansa tähän ehdotukseen.

Oli yllättävää ja valitettavaa, että **pitkien ja vaikeiden neuvottelujen jälkeen komissio ei antanut jäsenmaille rauhaa kansallisen toimeenpanon valmisteluun, vaan alkoi vesittää direktiiviä vain kuukausia sen voimaan astumisen jälkeen**. Lisäksi komissio valmisteli Omnibus I -pakettia tiukasti rajatulla osallistamisella. Kuulemisia esimerkiksi järjestettiin pelkästään suljettujen ovien takana, ja ne olivat pääasiassa yritysedustajille suunnattuja. Suomesta Finnwatch pyysi komissiota kuulemaan asiassa kaikkia asiaankuuluvia sidosryhmiä, mutta komissio ei tätä vetoamusta kuullut. **Komission päätöksentekoprosessi on herättänyt paljon kritiikkiä**, ja useat kansalaisjärjestöt tekivät komission toiminnasta yhteisen [valituksen Euroopan oikeusasiamiehelle](#).

Hallitus pääsääntöisesti kannattaa komission muutosehdotuksia, vaikka ne lisäävät byrokratiaa ja oikeudellista epävarmuutta, haittaavat vakaan investointiympäristön aikaansaamista, sekä heikentävät vakavalla tavalla direktiivissä säädettyä ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskevaa huolellisuusvelvoitetta. Sen sijaan, että päivitetty direktiivi veisi yritysten vastuullisuustyötä eteenpäin ja tasaisi pelikenttää vaatimalla samantasoista vastuullisuutta kaikilta yrityksistä, se voi jopa estää niitä noudattamasta edes nykyisiä huolellisuusvelvoiteprosessejaan. Suurimmat kielteiset vaikutukset kohdistuvat globaalisti heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin ja ympäristöön.

Hallituksen kanta on hämmentävä, sillä pääministeri Orpo oli aiemmin saavutettuun sopuun hyvin tyytyväinen. Eduskunnallekin hän totesi³, että ”Yritysvastuudirektiivi saatiin läpi juuri sellaisena kuin me haluttiin – juuri sellaisena kuin me haluttiin”.

Mikäli tulevilla poliittisilla neuvotteluilla päädytään kannattamaan komission ehdotusta, ovat sen vaikutukset huomattavat. Kuten yllä jo totesimme, komission mukaan sen esittämien muutosehdotusten tavoitteena on yksinkertaistaa yritysvastuusäätelyä, mutta monet yritysvastuudirektiiviin esitetyt muutokset kuitenkin lisäävät byrokratiaa ja oikeudellista epävarmuutta, samalla kun ne heikentävät säätelyn myönteisiä ihmisoikeus- ja ympäristövaikutuksia. Suomen talous hyötyisi kestäviä investointeja ja innovaatioita tukevasta lainsäädännöstä, minkä vesittäminen olisi negatiivista suomalaisyrityksille.

² Edeltävä prosessi: Euroopan komissio julkaisi 23.2.2022 ehdotuksen yritysvastuudirektiiviksi. Parlamentin, neuvoston ja komission kolmikantaneuvottelut alkoivat 8.6.2023, poliittinen sopu saavutettiin 13.12.2023. Neuvosto hyväksyi neuvottelutuloksen maaliskuussa 2024, Euroopan parlamentti huhtikuussa 2024.

³ [Eduskunnan täysistunto 3.4.2024](#), ajassa 1:35:13–1:35:28.

Yritysten toimintaketjun rajaaminen

Erityisen huolestuttava muutosesitys on se, että ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskeva huolellisuusvelvoite rajattaisiin pääsääntöisesti yritysten omaan, tytäryhtiöiden sekä suorien liikekumppaneiden toimintaan (ns. tier 1 -taso). Tämä jättäisi ison osan ongelmallisimmista hankintaketjujen vaiheista huolellisuusvelvoitteen ulkopuolelle. Tällainen rajaaminen on merkittävä riski. Se heikentää arvoketjun alkupään työntekijöiden äänen kuulumista, ja isoimmat ongelmat ovat useimmiten juuri siellä. Kyse voi olla ihmisoikeuksien osalta esimerkiksi lapsityövoiman käytöstä, puutteellisista, epäinhimillisistä ja myös vaarallisista työoloista, elämiseen riittämättömästä ansiotasosta sekä ympäristön osalta huomattavista ekologisista haitoista.

Fingon, Reilun kaupan ja Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASKin [tiedotteessa](#) (julkaistu 24.4.2025) on **afrikkalaisia Reilun kaupan viljelijöitä edustavan Fairtrade African strategia- ja vaikuttavuusjohtajan Madeline Mugan sitaatti**: ”Yritysvastuudirektiivi on antanut meille toivoa siitä, että yritykset alkaisivat tarkastella kriittisesti myös liiketoimintamallejaan ja hankintakäytäntöjään, mukaan lukien reilu hinnoittelu. Nyt ehdotettu soveltamisalan rajaaminen ensimmäiseen hankintaportaaseen uhkaa sivuuttaa nämä keskeiset seikat”.

Myös [työ- ja elinkeinoministeriön sivuilla](#) olevat kuvaukset kertovat yritysvastuudirektiivin myönteisistä globaaleista vaikutuksista, jotka huolellisuusvelvoitteen rajaamisen myötä eivät enää sellaisinaan toteutuisi: ”Direktiivin tavoitteena on edistää yritysten kestäväää ja vastuullista toimintaa globaaleissa arvoketjuissa”; ”Eurooppalaisten yritysten arvoketjujen ulottuessa myös sisämarkkina-alueen ulkopuolelle direktiivi tuo etuja myös kehittyville maille. Tämä suojelee näiden maiden työntekijöitä ihmisoikeusloukkauksilta, kohentaa yleisesti elinolosuhteita sekä mahdollistaa uusia kestäviä investointeja.” Nyt hallitus on kuitenkin valmis hyväksymään yritysvastuudirektiiviin muutoksia, jotka ovat ristiriidassa sen omankin ohjelman kanssa. Sen mukaan Suomi on ottanut tavoitteekseen edistää kehittyvissä maissa hankkeita, jotka parantavat paikallisia elinoloja.

Huolellisuusvelvoitteen rajaamisen osalta on tärkeää muistuttaa, että YK:n ja OECD:n yritysvastuustandardeihin kuuluu riskiperustainen lähestymistapa, jossa yritykset tarkastelevat toimitusketjun ihmisoikeus- ja ympäristöriskejä ennakoivasti, kohdistavat toimet sinne missä niitä eniten tarvitaan ja tukevat ketjussa heikoimmassa asemassa olevia.

Komission esityksessä huolellisuusvelvoitteen rajaaminen pääsääntöisesti tier 1 -tasolle ohitettaisiin tilanteessa, jossa esimerkiksi järjestöt tai media tuovat yritysten tietoon ongelmia yksittäisen arvoketjun toimijan toiminnassa. Yritysvastuudirektiivin tarkoituksena on kuitenkin ollut puuttua ympäristö- ja ihmisoikeusriskeihin ennakolta, eikä ohjata yrityksiä reaktiivisuuteen. Kansalaisjärjestöt tai media eivät ole vastuussa ihmisoikeuksien toteutumisesta yritysten arvoketjuissa. **Kansainvälisissä yritysvastuustandardeissa on jo sovittuna, että ihmisoikeuksien suojeluvelvoite on valtioilla, ja yrityksillä on velvollisuus kunnioittaa ihmisoikeuksia noudattamalla riskipohjaista huolellisuusvelvoitetta.**

Ehdotetut rajaukset huolellisuusvelvoitteeseen tarkoittaisivat monen yrityksen kohdalla paluuta yli kymmenen vuoden takaisiin käytäntöihin ([ks. käytännön esimerkki Finnwatchin blogissa](#)). Monet yritykset tekevät jo nyt paljon enemmän kuin mitä direktiivi näiden muutosten jälkeen niiltä vaatisi. Esitetyt muutokset uhkaavat tehdä yritysvastuudirektiivistä byrokraattista ja mekanistista sääntelyä, joka lisää vastuullisesti toimivien yritysten hallinnollista taakkaa, mutta ei edistä ihmisoikeuksien kunnioittamista yritysten arvoketjuissa.

Ilmastotoimien toteutus

Yritysvastuudirektiivi asettaa sen soveltamisalaan kuuluville yrityksille velvoitteen laatia ja toteuttaa ilmastomuutoksen hillintää edistävän siirtymäsuunnitelman. Tämä velvoite täydentää kestävyysraportoinnin (Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD) asettamia läpinäkyvyysvaatimuksia. Toteuttamisvelvoite on muotoiltu toimintavelvoitteena, mikä asettaa kohtuulliset odotukset yrityksille samalla kun kannustaa todellisiin muutoksiin liiketoimintakäytännöissä. Huomionarvoista on, että toimintavelvoite kohdistuu yritysten itse laatimiin suunnitelmiin ja ne voivat myös itse määrittää toimenpiteet, joihin ne ryhtyvät suunnitelmien toteuttamiseksi. Se tarjoaa myös oikeudellista selkeyttä toteutettavista konkreettisista toimenpiteistä. **Komissio kuitenkin ehdottaa muutosta, joka poistaa velvoitteen yrityksiltä "toteuttaa" siirtymäsuunnitelma**, mutta lisää vaatimuksen, että niiden laatimat siirtymäsuunnitelmat sisältävät "toteuttamistoimenpiteet".

Ehdotetut muutokset ovat monesta syystä ongelmallisia:

- Yritysvastuudirektiivi vaatii, että yrityksen liiketoimintastrategia on linjassa kestävän talouden kanssa ja että yritykset ottavat käyttöön ja toteuttavat suunnitelmia, joissa on selkeät kasvihuonekaasujen päästöjen vähentämistavoitteet, jotta ilmaston lämpeneminen rajoitetaan 1,5 asteeseen Pariisin sopimuksen mukaisesti. **Ilman selkeää toteuttamisvelvoitetta ilmastomuutoksen siirtymäsuunnitelmat voivat jäädä pelkäksi muodollisuudeksi.** Suurimmilta yksityisen sektorin saastuttajilta puuttuisi kannustimet muokata toimintatapojaan Pariisin sopimuksen tavoitteisiin
- **Selkeän toteuttamisvelvoitteen puuttuminen heikentäisi myös komission omia ilmastotavoitteita** ja poistaisi EU:lta ja sen jäsenvaltioilta keskeisen työkalun kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistavoitteiden saavuttamiseksi. Koska EU on jo jäämässä jälkeen Pariisin sopimuksen kansallisesti määritellyistä panoksista, askel taaksepäin yritysten päästöjen vähentämistavoitteista tarkoittaisi, että tavoite vähentää hiilidioksidipäästöjä 55 prosenttia 2030 mennessä jää todennäköisesti saavuttamatta.
- **EU:n energiaturvallisuuden vaarantaminen geopoliittisen myllerryksen aikana:** Tukematta ilmastomuutoksen siirtymäsuunnitelmien täyttämistä, EU:lla on vähemmän keinoja tehostaa energiatehokkuustoimia ja edistää laajempaa resurssi- ja energiaomavaraisuutta, mikä on ratkaisevan tärkeää nykyisessä yhä jännittyneemmässä geopoliittisessa tilanteessa.

Lopputuloksena on, että komission muutosehdotukset johtavat turhaan byrokratiaan ilman konkreettisia ilmastohyötyjä tai tarpeellisia muutoksia yritysten liiketoimintamalleissa ja -strategioissa. Lisäksi muutosehdotus on ristiriidassa Orpon hallituksen asettamien tavoitteiden kanssa, sillä se ei tue valtioneuvoston peräänkuuluttamaa ilmastotoimien määrätietoista toteutusta yrityksissä. Myös U-kirjelmässä todetaan: "valtioneuvosto pitää tärkeänä ilmastomuutoksen torjunnan toimien määrätietoista toteutusta yrityksissä, ja korostaa niiden merkitystä kilpailukyvyille".

Myös monet yritykset kannattavat yritysvastuudirektiiviin kirjattuja ilmastotoimia. Esimerkiksi [järjestöjen ja yritysten yhteisessä kannanotossa](#) (julkaistu 4.4.2025) todetaan: "Komission omnibus-esityksessä esitetään myös, että velvoite toteuttaa ilmastosiirtymäsuunnitelma

poistettaisiin. Tämä muutos ei auta vihreän siirtymän edistämisessä, ja se uhkaa tehdä ilmastosiirtymäsuunnitelmaa koskevan direktiivin artiklan tyhjäksi."

Siviilioikeudellisen vastuun poisto

Komissio ehdottaa, että **siviilioikeudelliset vahingonkorvauskanteet olisivat mahdollisia vain olemassa olevan kansallisen lainsäädännön nojalla**. Direktiivi ei siten enää velvoittaisi jäsenmaita varmistamaan, että yritystoiminnan haitallisten vaikutusten uhrit, kuten puutteellisissa, epäinhimillisissä ja jopa vaarallisissa olosuhteissa työtä tekevät ihmiset ja lapsityövoiman hyväksikäytöstä kärsivät lapset, voivat hakea oikeutta jäsenmaiden kansallisista tuomioistuimista silloin, kun vahinko on aiheutunut sen takia, että yritys ei ole ryhtynyt direktiivin edellyttämiin asianmukaisiin toimenpiteisiin. Komissio ehdottaa myös, ettei direktiivi tarjoa uhreille mahdollisuutta valtuuttaa esimerkiksi kansalaisjärjestöä nostamaan kanteita heidän puolestaan. Nämä **muutokset heikentäisivät merkittäväällä tavalla uhrien mahdollisuutta saada oikeutta**.

Lisätietoja:

- Outi Hakkarainen, asiantuntija, globaali oikeudenmukaisuus, puh. +358-50-317 6728, outi.hakkarainen@fingo.fi